

FRONT ADVOKATER

N2016/05385/FJR

Till Näringsdepartementet

I egenskap av ombud för Handölsdalens sameby ("Samebyn") avges härmed synpunkter över departementspromemorian Frågor kring 2009 års renskötsselkonvention, Ds 2016:27. Fullmakt och behörighetshandlingar bifogas.

Handölsdalen sameby lämnade även synpunkter över departementspromemorian Ds 2010:22, den 6 september 2010. För det fall inget annat framkommer nedan vidhåller Samebyn vad som uppgavs i det remissyttrandet.

1 SAMMANFATTNING

Handölsdalens sameby avstyrker att Ds 2016:27 läggs till grund för lagstiftning. Den bestämda uppfattningen är att en konvention mellan Sverige och Norge rörande gränsöverskridande rensköttsel inte under några omständigheter ska medföra expropriation av Samebyns marker. Som grund för sin inställning anføres i huvudsak följande.

1. Samerna är ett urfolk. Det ska utgöra utgångspunkten för all lagstiftning som berör samernas rättigheter. Samernas status som urfolk innebär en särskild, och mycket stark, rätt till land och vatten samt en rätt till självbestämmande. Det är inte möjligt att exproprieras samernas mark, och därigenom deras rättigheter, utan att ta hänsyn till detta. Det föreligger alltså en väsentlig skillnad i när expropriation görs av samernas marker i jämförelse med en markägares. Samebyn är av uppfattningen att det inte tagits relevant hänsyn till att samerna är ett urfolk i Ds 2016:27. Även i egenskap av nationell etnisk minoritet har samerna ett utökat skydd. Inte heller detta har beaktats i lagstiftningsarbetet. Bristerna i denna del är av mycket allvarlig art enligt Samebyn.
2. Handölsdalens sameby är ytterst kritisk mot det förfarande genom vilket Konventionen av den 7 oktober om gränsöverskridande renbete mellan Sverige och

Norge ("2009-års konvention") framarbetades. Detta gäller särskilt bilaga 1 till 2009-års konvention, områdesprotokollet ("Områdesprotokollet").

3. Handölsdalens sameby menar vidare att den expropriation av renskötselområden, som sker genom antagande av Områdesprotokollet, inte uppnår de krav som grundlagen och den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ("Europakonventionen") ställer gällande en lags krav på generalitet och de krav som ska uppnås vid inskränkning av rätten till egendom. Även i detta hänseende saknas förutsättningar för att exproprierade Samebyns marker.
4. Den expropriation som kommer att ske av Handölsdalens sameby marker genom Områdesprotokollet medför en omfattande negativ påverkan på Samebyns renskötsel. Inverkan på Samebyns möjlighet att fortsatt bedriva en bärkraftig renskötsel har inte utretts varken inför ratificering av 2009-års konvention eller därefter. Det saknas således en konsekvensanalys. Den hänvisning som sker till Svensk-Norska Renbeteskommissionen av år 1997 ("Renbeteskommissionen") i Ds 2016:27 innebär inte att kravet på konsekvensanalys är uppfyllt. Det har vidare inte beaktats att svenska samebyar har omfattade sedvanemarkor i Norge.
5. Handölsdalens sameby ifrågasätter starkt om det syfte som anges i 2009-års konvention är ett allmänt intresse. Samebyn delar vidare inte utredarens uppfattning att det uppgivna allmänna intresset kommer uppnås genom tillämpning av Områdesprotokollet. Eftersom det inte skett eller kommer ske prövningar i de enskilda fallen anser Samebyn att det inte är möjligt att komma till den övergripande slutsatsen att renbetet på lång sikt kommer nyttjas på ett sätt som uppnår en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig renskötsel. Förutsättningar för expropriation saknas därmed även på denna grund.
6. Om det skulle anses föreligga ett allmänt intresse är Handölsdalens sameby av följande uppfattning. Som framgår av detta yttrande skulle en expropriation av Samebyns renbetesområde på sätt som anges i Områdesprotokollet i praktiken riskera att försätta Handölsdalens sameby i en situation som med stor sannolikhet kommer leda till att

samebyn kan tvingas avveckla renskötselföretag, vilket på sikt också skulle medföra högst negativa konsekvenser för den samiska kulturen. Vid en avvägning mellan Samebyns intressen och det allmänna intresset är det uppenbart att intrånget i Samebyns egendomsrätt inte är proportionerligt. En proportionalitetsbedömning måste göras för varje enskild sameby. Det går inte att dra några generella slutsatser. Expropriation av Samebyns marker skulle således strida både mot grundlag och mot Europakonventionen. Därför ska inte lag med anledning av konventionen den 7 oktober 2009 mellan Sverige och Norge om gränsöverskridande renbete ("**Konventionslagen**") antas.

7. Handölsdalens sameby vill särskilt understryka att det är outrett vad som händer med sedvanerätten på lång sikt. Oklarheten är högst allvarlig, inte minst eftersom den kan få betydelse för samer som ska ta i anspråk sina rättigheter flera generationer efter det att expropriationen äger rum.
8. Det finns ett antal allvarliga problem gällande de föreslagna ersättningsreglerna som inte analyserats i Ds 2016:27. Bland annat har inte samebyarnas bevissvårigheter eller att det är problematiskt att värdera renbetesområden behandlats. Det är inte heller i tillräcklig grad utrett hur en sameby som tvingas upphöra med hela eller del av sin renskötsel ska kompenseras. I detta sammanhang är det av avgörande betydelse för Handölsdalens sameby att hänsyn tas till att det rör sig om expropriation av ett urfolks marker.
9. För det fall lagförslaget antas, trots dess allvarliga brister som nu framförs, utgör det enligt Handölsdalens sameby uppfattning diskriminering av den samiska befolkningen.

2 DISPOSITION

Detta remissyttrande är disponerat enligt följande: Avsnitt 3 behandlar tidigare konventioner rörande gränsöverskridande renbetet. Efter det beskrivs under Avsnitt 4 konsekvenserna för Handölsdalens sameby. Därefter uppehåller Samebyn sig vid grundläggande frågor om

samernas och renskötselrättens särskilda skydd i Avsnitt 5. Sedan följer Avsnitt 6 där brott mot generalitetskravet vid lagstiftning analyseras. I Avsnitt 7 argumenterar Samebyn om brister i förfarandet vid tillkomsten av 2009-års konvention och i Avsnitt 8 brist på konsekvensanalys i det enskilda fallet samt brist på ett allmänt intresse. Efterföljande Avsnitt 9 berör brott mot proportionalitetsprincipen. I Avsnitt 10 lyfter Samebyn fram de oklarheter rörande sedvanerätten som föreligger och i Avsnitt 11 de ersättningsregler som föreslås. Slutligen behandlas i Avsnitt 13 några allmänna reflektioner innehållande bland annat den uppenbara risk för diskriminering som antagandet av Konventionslagen skulle innebära.

3 TIDIGARE KONVENTIONER

3.1 Inledning

Inledningsvis måste här återigen lyftas fram att samernas nyttjande av marker för renbete, jakt och fiske bygger på en sedvanerätt. Denna rätt är inte beroende av några landsgränser. Riksgränsen mellan Sverige och Norge fastställdes 1751 genom Strömstadstraktaten. Samerna hade dessförinnan flyttat sina renar i ett praktiken gränslöst område. I samband med riksgränsens fastställande garanterades samerna en rätt att fortsätta sina flyttningar över gränsen, denna rätt reglerades i Lappkodicillen. Samernas flyttningar har, vid sidan av Lappkodicillen från 1751, reglerats genom gemensam svensk-norsk lagstiftning. Efter unionsupplösningen 1905 har Sverige och Norge reglerat den gränsöverskridande renskötseln genom mellanstatliga konventioner. Den sist gällande renbeteskonventionen från 1972 löpte ut den 1 maj 2002, men förlängdes med tre år fram till och med den sista april 2005. För närvarande är det endast Lappkodicillen som styr det gränsöverskridande renbetet.

I detta sammanhang ska det särskilt framhållas att Handölsdalens sameby aldrig har omfattats av tidigare konventioner eftersom Samebyn inte bedriver gränsöverskridande renskötsel. Driftmässiga skäl för att påkalla en förändring har inte funnits.

3.2 Konventionsförslag 2009

I Renbeteskommissionen framgår att kommissionen har sett det som nödvändigt att utöver områdena som omnämns i mandatet, undersöka betestillgångarna även i de områden som

tillhör Handölsdalens sameby (s. 11). Handölsdalens sameby har aldrig gett sin tillåtelse till staten, eller till någon organisation, att företräda dem i förhandlingar. Någon utredning avseende de konsekvenser som skulle komma att drabba Handölsdalens sameby vidtogs inte inför Renbeteskommissionen.

Den 26 februari 2009 presenterade en tillsatt förhandlingsdelegation ett förslag till en ny renbeteskonvention mellan Norge och Sverige om det gränsöverskridande renbetet, 2009-års konvention. Som framgår ovan utvidgade Renbeteskommissionen på egen hand sitt mandat, vilket resulterade i att Handölsdalens sameby numera omfattas av 2009-års konvention. Detta trots att Samebyn inte bedriver någon gränsöverskridande renskötsel eller att det inte återfinns driftmässiga skäl till en förändring.

Förslaget till 2009-års konvention har mötts av omfattande kritik från berörda svenska samebyar. Eftersom förslaget innebär att svenska samebyar förlorar omfattande områden på båda sidor av riksgränsen, vilket svenska samebyar också gjort i anledning av föregående konventioner, angav många samebyar tydligt genom bland annat demonstrationer och olika skrivelser till regeringen, att de inte önskade någon ny konvention om det gränsöverskridande renbetet. Samebyarna var tydliga med att de inte accepterar att renskötselrätten vare sig på svensk eller på norsk sida inskränks på det sätt som förslaget innebär. Handölsdalens sameby har underrättat förhandlingsdelegationen om att de inte anser att vare sig den svenska staten eller förhandlingsdelegationen är behöriga att förhandla om deras civilrättsligt skyddade renskötselrätt. Trots detta beslutade regeringen den 8 april 2009 att underteckna 2009-års konvention.

4 KONSEKVENSER FÖR SAMEBYN

4.1 Handölsdalens samebys betesområden och faktorer som begränsar förändringar i Samebyns renskötsel

I jämförelse med andra fjällsamebyar har Handölsdalens sameby förhållandevis små betesarealer. Trots de små betesarealerna har Samebyn på ett framgångsrikt sätt etablerat en bärkraftig rennäring som bedrivs utifrån rådande förhållanden inom Handölsdalens sameby.

Renskötseln är dock idag ansträngd. Den anpassning som skett under den senaste tiden har varit ekonomisk kostsam, men också slitsam för de enskilda renskötarna. Ursprungligen strövade renarna i områden som i princip var orörda och därmed inte hade någon yttre påverkan. När Samebyn sedan av olika omständigheter har begränsats att använda en kombination av områden som inte renarna själva har valt ut leder detta till att det krävs omfattande arbetsinsatser och stängselbyggnationer för att hålla renarna inom det anvisade området. Denna problematik har också förstärkts under senare år när antalet andra intrång i form av exploateringar inom samebyarnas betesområden har ökat, och därmed minskat storleken på tillgängliga betesområden.

De förändringar som Områdesprotokollet föreskriver måste därför ses i ljuset av hur Handölsdalens sameby idag bedriver sin renskötsel. Det är viktigt att förstå att på grund av flertalet faktorer, som återges i det följande, har Handölsdalens sameby ytterst begränsade möjligheter till att ytterligare förändra det sätt på vilket renskötseln bedrivs.

Handölsdalens samebys geografiska gränser framgår av lilastreckad och gråstreckad linje på karta som finns i Bilaga 1. I anslutning till Handölsdalens sameby ligger Tåssåsens sameby i öst, Mittådalens sameby i söder och Kall sameby i norr. Västerut ligger de föreslagna konventionsområdena Enan och Bealjehkh, se karta Bilaga 1.

Jämtland är ett populärt område för turism. På Handölsdalen samebys året-runt-marker finns bland annat fem fjällstationer, ett stort antal fjällstugor, vindskydd, raststugor, vandringsleder och andra anläggningar knutna till det rörliga friluftslivet.

Handölsdalens sameby har därutöver att förhålla sig till domen i det så kallade Härjedalsmålet (Hovrätten för Nedre Norrland mål nr T 58-96 r 21, 2002-02-15) i vilket Samebyn förlorade vinterbetesrätten på privata fastigheter i Härjedalen. Med anledning av Härjedalsmålet har Samebyn en senare nedflyttning av renhjorden från fjällområdet till vinterbetesmarkerna än den 1 oktober som anges i 3 § 1 st. 2 p. rennäringslagen (1971:437) ("RNL"). De nyttjanderättsavtal avseende vinterbete som ingåtts med markägare som omfattas av Härjedalsdomen föreskriver att nedflyttningen först får ske den 1 november.

Eftersom Handölsdalens sameby dels bedriver sin renskötsel på förhållandevis små betesarealer, dels har att förhålla sig till ovan nämnda omständigheter kommer redan små ingrepp på Handölsdalens marker få långtgående konsekvenser för Samebyns renskötsel. Eftersom Bealjehkh är att betrakta som impediment för Handölsdalen samebys renskötsel, det vill säga området är obrukbart, skulle förlusten av konventionsområdet Enan få långtgående negativa konsekvenser för Samebyn.

4.2 2009-års föreslagna konventionsområden

Nedan följer en redogörelse över de två föreslagna konventionsområdena – Enan och Bealjehkh – samt dess påverkan på Handölsdalens sameby. För att beskriva närmare områdenas karaktär och dess vikt kommer Samebyn att hänvisa *dels* till kartor, *dels* till ett antal fotografier. Fotografierna är tagna från helikopter inom loppet av två veckor under oktober månad 2016.

4.3 Enan i Jämtlands län

Innebörden av 42 § i Områdesprotokollet är att Enan i Jämtlands län ska tillfalla det norska renbetesdistriktet Essand, se kartan i Bilaga 1 samt karta Bilaga 2. Enligt 2009-års konvention får den del av Enan som ligger inom renbetesfjället nyttjas året runt av Essand medan övriga delar av Enan får nyttjas under tiden den 1 oktober till 30 april. Enan utgör idag viktiga året-runt-marker för Handölsdalens sameby och stora delar av området utgörs av riksintresse för rennäringen.

Enan är ett nyckelområde för Handölsdalens sameby och är, till skillnad från en stor del av Samebyns övriga betesområden, ett i princip oexploaterat betesområde. Sedan de ingående nyttjanderättsavtalen avseende vinterbete 2011 med de privata markägarna i Härjedalen, mer om detta nedan, har Handölsdalens sameby blivit än mer beroende av Enan. Förhållandena har ändrats från att Enan tidigare varit ett kärnområde för Handölsdalen samebys renskötsel till att vara helt oundgängligt för Samebyns renskötsel samt avgörande för att Samebyn ska kunna efterleva de tidsmässigt bundna avtalen. Området ingår i Handölsdalen samebys året-runt-marker, men används på grund av sina goda betesförhållanden även vintertid av Samebyn. Området brukas alltså året runt av Handölsdalen Sameby.

Enan är beläget på låg höjd, ca. 600 till 700 höjdmeter, vilket kan jämföras med Bealjekh som ligger på ca 1000 höjdmeter. Enan har därför en rik vegetation som utgör mycket gott bete för renarna. De goda betesförutsättningarna gör att området är mycket väl lämpat för barmarksbete, men också för höst- och vinterbete, se bilder i [Bilaga 3](#). Den rika vegetationen framgår också av kartan i Bilaga 2.

I jämförelse med Bealjekh-området grönskar Enan några veckor tidigare, veckor som är av mycket stor vikt för Handölsdalens sameby. Tillväxten på kalven är beroende av tidigt grönbete, därför blir det en avsevärd skillnad när grönbete kan gottgöras så tidigt som möjligt. Renkorna ges då möjlighet att producera näringsrik mjölk till kalven. Dessutom kommer snön några veckor senare till Enan än till i Bealjekh-området. Som beskrivits ovan kan renarna flyttas till de privata vinterbetesmarkerna först den 1 november. Att snön når Enan senare är direkt avgörande för att renarna inte ska söka sig mot vinterbetesmarkerna för tidigt.

Enan utgörs vidare av en dalgång vilket ger renarna lä på hösten och vintern. Handölsdalens sameby kan därför hålla kvar renarna i fjällen under den här perioden trots dagar av tuff väderlek. I annat fall hade renarna tagit sig till mer skyddade platser på grannsamebyarnas marker eller till de privata markområdena. Under kalvning i maj håller Samebyn största delen av sina renar (ca 10 000) i området, då tillgång till bete och lä är särskilt viktigt.

Inom Enan finns omfattande samisk infrastruktur, se exempel på karta Bilaga 1 och Bilaga 2. Handölsdalen sameby har gjort betydande investeringar i dessa anläggningar. Inom Enan finns nio stugor, varav tre som nyttjas samfällt av Samebyn för bevakning, underhåll av stängsel och vid samling av renhjordarna. Utöver det finns sex privata stugor som ägs enskilt av Samebyns medlemmar för renskötsel, jakt och fiske. Exempel på stugor återfinns i [Bilaga 4](#). Vidare återfinns fem broar över ån Enan och en över Rekån. Därutöver återfinns en skiljningsanläggning ca fem kilometer öster om föreslaget konventionsstängsel, inte heller denna kommer kunna nyttjas om uppsamlingsområdet inom Enan blir föremål för expropriation.

Enans dalgång fungerar vidare som uppsamlingsområde när renar ska drivas till den nyligen uppförda skiljnings- och slaktanläggningen i Enafors, 4 km öster om Rundhögen längst Enan. En förlust av området Enan innebär, utöver områdets funktion av betesområde, att även nyttan av den nya anläggningen går förlorad. Området är således även av denna anledning av avgörande betydelse för en fungerande renskötsel.

För att minimera betestrycket på vinterbetesmarkerna utför Handölsdalen sameby slakt innan renarna flyttas ner till vinterbetesmarkerna. För att kunna genomföra denna slakt har Samebyn vinteranpassat sina anläggningar. Detta arbete, som har tagit fem år och kostat Samebyn avsevärda resurser, kommer att gå förlorat. En förutsättning för att utföra slakt och skiljning inom året-runt-markerna är att det finns lämpliga höstbetesområden i den norra delen av Handölsdalen sameby. Detta för att renarna ska kunna hållas kvar på Samebyns året-runt-marker under den aktuella tiden. Som nämnts ovan är Enan med tillhörande trakt/område ett av få sammanhållande höstbetesområden som finns tillgängligt inom Handölsdalen sameby. Området är således centralt och har avgörande betydelse för att Samebyn ska kunna fortsätta utföra slakt enligt nuvarande uppbyggda infrastruktur.

Således innebär expropriationen av Enan att många renvaktarstugor och anläggningar som har uppförts av Handölsdalen sameby till stora kostnader, och som behövs för Samebyns renskötsel, upplåtes till förmån för det norska renbetesdistriktet. Infrastrukturen är en förutsättning för att kunna bedriva renskötsel och denna är särskilt anpassad efter hur Handölsdalen idag bedriver sin renskötsel.

Som angetts ovan har Handölsdalen sameby genom Härjedalsmålet förlorat all reell möjlighet att bedriva vinterbete i stora delar av Härjedalen utan avtal med markägare. Det nu gällande nyttjanderättsavtalet ger enbart Samebyn rätt till renbete på berörda fastigheter under vinterhalvåret och då först efter den 1 november varje år. Detta innebär att Handölsdalen sameby måste hålla renarna inom året-runt-markerna fram till detta datum. En överträdelse i detta sammanhang kan leda till att markägarna häver avtalet, vilket skulle få katastrofala följder för Samebyn. Utan vinterbetesområden kan inte någon renskötsel bedrivas. Betessituationen är i nuläget mycket trängd för Handölsdalen sameby. Kvarhållandet av renar

inom året-runt-markerna fram till den 1 november kräver tillgång till alla i nuläget disponerbara betesområden. Vid en förlust av Enan gör Handölsdalen sameby bedömningen att avtalet med markägarna kan komma att inte efterlevas och därmed skulle Samebyn bli tvingad att överväga att avveckla renskötseIn.

Tidigare hade Handölsdalen och Essand ett avtal där Handölsdalen upplät det nordligaste området i Enan till Essand. Eftersom behovet av Enan ökat avsevärt de senaste åren, särskilt med beaktande av Härjedalsdomen, har avtalet med Essand sagts upp. Sedan 2004 använder Handölsdalen hela Enan för sin renskötseIn.

Som framgår av ovan beskrivning är Enan ett nyckelområde för Handölsdalen sameby på många olika sätt. En expropriation av området skulle få förödande konsekvenser. Bland annat skulle det vara högst troligt att Samebyn inte kommer att kunna upprätthålla sina förpliktelser till svenska fastighetsägare enligt nyttjanderättsavtalet om vinterbete i Härjedalen. Eftersom i princip s Handölsdalen samebys hela vinterbetesområde omfattas av Härjedalsdomen uppstår en krissituation för Samebyn om nyttjanderättsavtalet upphör. Utan befintliga vinterbetesområden kan inte renskötseIn i Handölsdalen sameby fortgå.

Det föreligger även en överhängande risk att renarna sammanblandas med andra samebyars och renbetesdistrikts renar. Om föregående inträffar riskerar Handölsdalen sameby, efter beslut från Länsstyrelsen, att tvingas reducera antalet renar. En reduktion av renantalet i Samebyn medför att renskötselföretag får läggas ner och kan i slutändan leda till ett tillintetgörande av Handölsdalen samebys möjlighet att bedriva rennäring.

Förlusten av Enan innebär att förutsättningarna att lyckas med slakten på året-runt-markerna blir mindre, att de nya anläggningarna längs älven Enan inte längre kan brukas av Handölsdalen sameby och att, i och med svårigheterna att hålla kvar renarna på kvarstående året-runt-marker, övriga anläggningar blir obrukbara för det fall renarna skingras och okontrollerat strövar ut på vinterbetesmarkerna.

Handölsdalens sameby är av uppfattningen att det är en överhängande risk, med beaktande av övrig expropriation som skett och riskerar att ske inom Samebyns betesområden, att det inte kommer gå att bedriva en ekonomisk och rationell renskötsel inom Samebyn om Enan exproprieras.

4.4 Bealjeikh i Sør Trøndelags Fylke

Innebörden av 43 § i Områdesprotokollet är att Bealjeikh i Sør Trøndelags Fylke ska tillfalla Handölsdalens sameby, se karta i Bilaga 1 samt i Bilaga 5. Enligt 2009-års konvention kommer området utgöra betesområde för Handölsdalens sameby.

Bealjeikh består av högfjällsområden på omkring 1000 höjdmeter, att jämföras med Enan på ca 600-700 höjdmeter. Bealjeikh är ett öppet landskap med mindre variationer i terrängen och består främst av morän och moras. Något skydd för renarna finns inte. På bifogade bilder ses hållmark och grusåsar, något bete återfinns inte för renarna, Bilaga 6. De dåliga betesförhållandena framgår också av kartan i Bilaga 5. Av de nu beskrivna skälen bedrivs inte någon renskötsel i området idag.

Handölsdalen kommer endast kunna nyttja Bealjeikh under juli månad. Juli månad är normalt sommarens hetaste månad och då söker sig renarna till högt belägna snölegor för att få svalka och för att undkomma insekter. Handölsdalens sameby lider inte brist på högt belägna områden, däremot har Samebyn brist på fjälldalar. I augusti månad söker sig renarna ner i fjälldalar i sökande efter svamp, ett viktigt näringstillskott innan höststormar och kylan drar in över fjällen. Några sådana fjälldalar återfinns inte i Bealjeikh. Eftersom Bealjeikh är beläget på hög höjd, att det inte återfinns svamp samt att området saknar bete kommer renarna inte hålla sig kvar i området. Bealjeikh är därmed otjänligt och kommer inte kunna fungera som ersättningsland för Enan. Bealjeikh kan inte på något sätt kompensera för den skada förlusten av Enans värdefulla betesarealer innebär för Samebyn. Handölsdalens sameby håller sina omkring 10 000 renar i Enan större delen av året, vilket de inte kan göra i Bealjeikh. Samebyn ställs inför en omöjlig uppgift att hålla renhjorden kvar i detta område, som saknar både det rätta betet och de geografiska förutsättningarna, och konsekvenserna blir följaktligen att renhjorden kommer att skingras okontrollerat. Okontrollerad renströvning

medför stora kostnader för samebyn och kan, som ovan nämnts, dessutom försvåra eller omöjliggöra befintliga nyttjanderättsavtal samt riskera att Länsstyrelsen beslutar om att minska Samebyns antal renar.

Det som anges ovan illustrerar tydligt att Enan är ett mycket attraktivt område för renskötseln som är av helt avgörande betydelse för Handölsdalens sameby. Bealjeħkh är däremot ett område som inte är möjligt att använda för renskötsel överhuvudtaget och det är just av den anledningen som det inte bedrivs någon renskötsel där idag.

4.5 Stängseldragning

Enligt 42 § i Områdesprotokollet ska det uppföras ett stängsel från Rundhögen längst betesområdesgränsen till riksgränsen vid Svaletjahke. Stängslet ska förhindra att svenska renar kommer in på Enans konventionsområde. Stängseldragningen som fastställs i 2009-års konvention beaktar inte Handölsdalens samebys renskötsel förhållanden. Stängseldragningen går på hög höjd och kommer skära av ett större betesområde än vad som föreskrivs av konventionen. I praktiken innebär stängseldragningen på den höga höjden att renarna blir förhindrade att söka sig neråt mot mer låglänt betesterräng och risken är stor för okontrollerad skingring av hjorden.

Vidare medför stängseldragningen enligt § 43 en stor risk för att renarna skingras under höstens snöstormar och kommer utanför Handölsdalen samebys områden och istället kommer in i grannsamebyarna, med kostsamma följder för Samebyn.

Det finns inte någon möjlighet att bevaka renarna för att förhindra det ovan beskrivna. Den betesmark som i praktiken blir kvar öster om stängslet blir mycket smal. Att hålla renarna där skulle vara som att balansera på en knivsegg. Vid optimala väderförhållanden kanske det skulle gå med stora arbetsinsatser, men eftersom det varken finns stängsel norr, söder eller öster ut skulle några dagar med dåligt väder innebära att renarna skingras. Att vädret under denna period alltid kommer vara bra är förstås helt osannolikt.

Handölsdalens sameby kommer därmed förlora ett större område än Enan. Även Handölen och Visjövalen kommer falla bort. När renar ska hållas på bete norr om E14 (Visjöområdet) går flyttleden genom Endalen. Andra alternativa flyttleder saknas eftersom bland annat turismen är omfattande. I anledning av föregående samt med beaktande av de geografiska förhållandena går det inte att finna en ny alternativ flyttväg. Vid uppförandet av det föreslagna konventionsstängslet kommer flyttleden att skäras av, vilket leder till att Visjöområdet inte kan nyttjas. Området mellan föreslaget konventionsstängsel och Handölans dalgång, (en sträcka på ca 12 km) är mycket frekvent nyttjat för turism. Storulvån, Sylarnas och Blåhammarens fjällstationer med tillkommande rastskydd längs de stora lederna (populärt kallad Jämtlandstriangeln) är navet i fjällturismens utbredning i området, se Bilaga 2. Sammantaget leder föregående till att större betesområden i praktiken faller bort än vad som följer av Områdesprotokollet.

Stängseldragningen vid Bealjehk kommer ytterligare att förvärra situationen för Handölsdalens sameby. Renarna kommer att följa stängslet söder ut och ströva över vattendraget Vadet. Det som händer då är att renarna kommer att sammanblandas med de norska renarna.

Idag sker få sammanblandningar av renar med svenska samebyar och Essand. Renskötseln fungerar i detta hänseende bra. Expropriation av betesmarker genom 42 och 43 §§ Områdesprotokollet kommer emellertid innebära okontrollerad renströvning, med potentiella konflikter med angränsande samebyar och renbetesdistrikt samt med privata markägare.

4.6 Jakt- och fiskerättigheter samt förlust av anläggningar m.m.

Med ett genomförande av 2009-års konvention förlorar Samebyn jakt- och fiskerättigheterna i Enan. Essand renbetesdistrikt har, i enlighet med Artikel 9 i konventionen, rätt att jaga och fiska inom området och 42 § i Områdesprotokollet framgår det inte att Handölsdalens sameby får använda området under någon del av året. Utredaren slår därmed fast att Essand träder in i Handölsdalens samebys och dess medlemmars ställe. Rätten till jakt- och fiske inom Enan blir således exklusiv för Essand renbetesdistrikt.

I det aktuella området skjuter Samebyn ca 20 älgar varje år. Det rör sig således om en mycket kännbar ekonomisk förlust för Handölsdalen sameby varje enskilt år som konventionen gäller. Eftersom intäkter från jakt är ett mycket viktigt tillskott för de enskilda medlemmarna är påverkan i detta avseende extra stor. Utöver Samebyns jakt och fiskerättigheter kommer eventuella individuella rättigheter att jaga och fiska att påverkas på samma sätt. Handölsdalen samebys medlemmar har inte möjlighet att bedriva jakt på andra marker eftersom uttaget från dessa redan är maximerat. Det bör även noteras att det i utredningen anges att dubbel jakträtt kan uppstå (s. 53).

”Det bör framhållas att i vissa fall same – medlemmar av sameby eller andra – kan tänkas åberopa urminnes hävd som stöd för en starkare jakt- eller fiskerätt än RNL föreskriver [...]. Denna rätt, som inte är grundad på RNL, berörs inte av konventionslagstiftningen. Här kommer i så fall en dubbel jakt- och fiskerätt att gälla på de berörda områdena.”

Frågan är dock hur en sådan dubbel jakträtt skulle fungera i praktiken. Idag är uttaget på vilt maximerat i dessa områden. Att då bedriva ännu mer jakt förefaller inte hållbart. Som sagts ovan är det heller inte möjligt att för Handölsdalens samebys del bedriva jakt på andra marker. Denna problematik har inte belysts i Ds 2016:27. Detta utgör ytterligare en brist, som i sammanhanget med förlusten i övrigt, är mycket kännbar för Handölsdalens sameby.

5 SAMERNAS OCH RENSKÖTSELNS SÄRSKILDA SKYDD

5.1 Samernas status som urfolk och nationell etnisk minoritet

I proposition 1976/77:80 – om insatser för samerna slås fast att samerna utgör en etnisk minoritet i Sverige som, i egenskap av ursprunglig befolkning i sitt eget land, intar en särskild ställning både gentemot majoritetsbefolkningen och mot andra minoritetsgrupper. Samernas status som urfolk har även bekräftats av FN vid ett flertal tillfällen. I propositionen uttalas att en avgörande förutsättning för att den samiska kulturen skall kunna bevaras är att rennäringen kan fortleva som en samisk näring och att ett rimligt antal same i framtiden kan få sin inkomst genom rennäringen. Ett viktigt inslag i urfolksdefinitionen är vidare att samerna

fortfarande nyttjar sina traditionella marker samt utövar sina urgamla näringar, kultur och traditioner.

Detta nu anförda innebär att samerna har en speciell ställning och har ett skydd både för renskötelsen och för sin kultur. Ett ingrepp i betesområden som är negativt för renskötelsen påverkar även den samiska kulturen. Samebyn är av den bestämda uppfattningen att samernas ställning som urfolk ska utgöra utgångspunkten för allt lagstiftningsarbete som berör gruppens rättigheter.

Samernas status som urfolk innebär bland annat en särskild, och mycket stark, rätt till land och vatten samt en rätt till internt självbestämmande. Rätten till självbestämmande anges i artikel 3 i United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples ("Urfolksdeklarationen"). Denna rätt utgör grundtanken bakom Urfolksdeklarationen och innebär att samerna ska ges ett reellt inflytande och att de själva ska ha möjlighet att bestämma över sin ekonomiska, kulturella och sociala utveckling. Mot bakgrund av detta är det inte möjligt att exproprieras rättigheter under samma förutsättningar som till exempel en markägare.

I artikel 27 i International Covenant on Civil and Political Rights/konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter ("ICCPR") stadgas vidare att i de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, skall de som tillhör sådana minoriteter inte förvägras rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin religion och använda sitt eget språk. Föregående minoritetsskydd utgör internationell sedvanerätt. Därutöver har artikeln karaktären av jus cogens, vilket gör att artikeln inte kan avtalas bort, utan ska likställas med andra allmänna rättsgrundsatser som alltid är bindande för Sverige i alla sammanhang. För att bedöma huruvida en minoritet skadas är det den sammantagna påverkan som bedömningen ska utgå från. Intrång i Samebyns fortsatta renskötelse får därför inte ske på ett sätt som äventyrar förutsättningarna för att fortsatt bedriva en ekonomisk bärkraftig rennäring.

Handölsdalens sameby möjligheter att bedriva en bärkraftig rensköttsel är redan idag begränsad. För Handölsdalens sameby del står det klart att för det fall Områdesprotokollet skulle genomföras uppkommer mycket stora olägenheter för Samebyn. Som anförts ovan är risken överhängande att Handölsdalens sameby riskerar att tvingas upphöra med renskötseln. Samebymedlemmarna skulle därigenom förnekas rätten till sitt kulturliv enligt artikel 27 ICCPR, eftersom deras traditionella näringsform inte förblir ekonomiskt hållbar, utan istället tillintetgörs. Föregående skulle därmed stå i strid mot minoritetsskyddet i artikel 27. Denna problematik lyfts inte i Ds 2016:27, vilket är mycket anmärkningsvärt. För att ytterst kunna bedöma att Sverige efterlever artikel 27 krävs att en konsekvensanalys görs i varje enskilt fall, mer om detta nedan.

Handölsdalens sameby är av uppfattningen att det inte tagits relevant hänsyn till att samerna är ett urfolk i Ds 2016:27. Även i egenskap av nationell etnisk minoritet har samerna ett utökat skydd. Inte heller detta har tillräckligt beaktats i lagstiftningsarbetet. Bristerna i denna del är av mycket allvarlig art enligt Samebyn.

5.2 Renbetesrätten – en grundlagsskyddad nyttjanderätt

Renskötselrätten är en icke tidsbegränsad bruksrätt till fastighet, vilken grundas på urminnes hävd. I likhet med andra bruksrätter till fastighet är renskötselrätten en särskild rätt, grundlagsskyddad på samma sätt som äganderätten. Av 2 kap 15 § 1 st regeringsformen (1974:152) ("RF") framgår att varje medborgares egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation förutom när en sådan inskränkning krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.

Av artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen framgår vidare att varje fysisk eller juridisk person ska ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser. Renskötselrätten omfattas även av egendomsskyddet i Europakonventionen. Både egendomsskyddet i grundlagen och i Europakonventionen medför ett skydd mot permanenta såväl som mot tidsbegränsade inskränkningar.

Sammanfattningsvis måste en inskränkning av renskötselrätten ske enligt vad som anges i lag. Syftet måste vara att uppnå ett allmänt intresse och det får inte finnas en mindre ingripande åtgärd som kan uppnå detta intresse. Åtgärden måste vara proportionerlig och full ersättning måste utgå. Om en inskränkning i renskötselrätten inte uppfyller de här kriterierna är den olaglig eller oproportionerlig och därmed otillåten.

Samebyn är positiv till att utredaren i Ds 2016:27 konstaterar att omfördelningen av marker enligt Områdesprotokollet är en expropriation av Samebyns marker. Utredarens fortsatta resonemang har emellertid sådana brister som medför att lagförslaget både strider mot RF och Europakonventionen. Nedan utvecklar Samebyn dessa brister.

5.3 Renskötsel i Sverige och i Norge

Även här måste lyftas fram att renbetesrätten inte är beroende av några landsgränser och svenska samer har sedan urminnes tider brukat marker i nuvarande Norge. Många av samebyarna gör idag gällande renbetesrätt i Norge och det pågår även rättsliga processer i anledning av detta. Dessa rättigheter har samma civilrättsliga skydd som samebyarnas marker i Sverige. Samebyn anser att Ds 2016:27 inte tar hänsyn till att svenska samebyars sedvanemarkers i många fall sträcker sig långt in i Norge, vilket också utvecklas nedan.

6 BROTT MOT GENERALITETSKRAVET

Att en lag ska vara generellt utformad, det vill säga att lagen inte pekar ut specifika rättssubjekt, samt att riksdagen inte ska författa sig med beslut/förvaltningsuppdrag i enskilda fall, är grundläggande rättsprinciper inom svensk rätt. Principerna kommer till uttryck genom 12 kap. 3 § RF vari stadgas att rättskipnings- eller förvaltningsuppdrag inte får fullgöras av riksdagen i vidare mån än som följer av grundlag eller riksdagsordningen.

Genom antagande av Områdesprotokollet, vari specifika landområden omnämns, exproprieras samernas sedvanemarkers. Att det i nuvarande lagförslag intagits en bestämmelse om att Områdesprotokollet ska tillämpas först efter särskilt beslut av regeringen förändrar inte,

enligt Handölsdalens sameby mening, att Konventionslagen strider mot generalitetskravet och att riksdagen därmed fattar beslut i enskilda fall.

Det föreslagna lagtekniska upplägget skulle kunna jämföras med möjligheten till beredskapslagstiftning som följer av 8 kap. 5 § RF. Den bestämmelsen gör det möjligt för riksdagen att anta en lag som träder ikraft först genom beslut från regering. Lagen är så att säga vilande till dess att regeringen beslutar annat.

Handölsdalens sameby menar att förhållandena i det nu aktuella fallet inte på något sätt går att jämföra med de som föreligger vid beredskapslagstiftning. Vidare kan framhållas att det särskilda beslutet från regeringen gör det möjligt att tillämpa Områdesprotokollet, någon ytterligare bedömning av förhållandena i det enskilda fallet görs inte av regeringen. Vid beredskapslagstiftning är det en generell lag som sedermera blir tillämplig och lagen kommer efter ikraftträdandet att tillämpas av exempelvis myndigheter i specifika fall.

Områdesprotokollet är inte generellt utformad, utan exproprierar mark från specifika rättssubjekt. Någon bedömning i det enskilda fallet har inte gjorts och görs inte heller. Kombinationen av att (i) Områdesprotokollet inte är generellt utformad och (ii) att regeringen inte företar en bedömning i varje enskild expropriation medför de facto att riksdagen genom antagande av Konventionslagen författar sig med beslut/förvaltningsuppgift i enskilda fall. Att regeringen genom sitt särskilda beslut gör Områdesprotokollet tillämpligt ändrar alltså inte det faktum att riksdagen kommer gå utöver sin behörighet. Den allvarliga kritik som tidigare har riktats mot Konventionslagen består därmed.

7 FÖRFARANDET VID TILLKOMSTEN AV 2009-ÅRS KONVENTION

Inledningsvis vill Handölsdalens sameby framhålla sin uppfattning att det inte är tillräckligt, som utredaren anför, med hänvisning till allmänna förvaltningsrättsliga principer, att berörda parter får tillfälle att yttra sig. Med beaktande av vad som anförts ovan om att samerna är ett urfolk sträcker sig skyldigheten att kommunicera med Handölsdalens sameby betydligt längre.

Renskötselrätten är som angetts ovan en civil rättighet som tillkommer samebyarna, vilket innebär att det endast är samebyarna själva som kan förhandla om deras renskötselrätt. Samebyn har inte uppdragit åt regeringen att företråda Samebyn vid avtalsförhandlingar med Norge. Regeringen har således saknat behörighet att förhandla om upplåtelse av Samebyns renskötselområde.

I den svenska förhandlingsdelegationen har representanter för Svenska Samernas Riksförbund ("SSR"), och Sametinget deltagit. Konventionsförslaget, skrivelser och beslut i ärendet har också kommunicerats med angivna organisationer. Det för Samebyn berörda renskötselområdet tillkommer dock inte någon av dessa organisationer. Enligt 1 § 3 st rennäringslagen (1971:437) ("RNL") är det samebyarna som är bärare av renskötselrätten. Enligt 10 §, samma lag, är det samebyarna som företräder medlemmarna i förhållande till myndigheter och enskilda i fråga om till exempel jakt, fiske och andra markanvändningsfrågor som rör rennäringslagen. Detta oavsett om talan grundas på RNL eller annan lag. Samebyn har vare sig kommunicerats, bjudits in att delta, eller på annat sätt tillåtits att medverka i förhandlingarna som utmynnade i 2009-års konvention.

Handölsdalens sameby har inte heller gett SSR eller Sametinget fullmakt att företråda dem vid förhandlingarna angående expropriation av dess renskötselområden. Detta innebär att Samebyn har varit helt bortskuren från all delaktighet avseende ett beslut som rör byns grundlagsskyddade renskötselrätt.

Samebyn har inte heller getts någon reell möjlighet att yttra sig om expropriationen av betesmarker under framtagningsprocessen av Områdesprotokollet. Beslutet att genom Områdesprotokollet överföra betesområde från Samebyn till ett norskt renbetesdistrikt har följaktligen inte tagits fram med utgångspunkt i Samebyns önskemål och med beaktande av Samebyns förutsättningar att bedriva en bärkraftig renskötsel.

Trots ihärdiga protester från Handölsdalens sameby har förslaget till Områdesprotokoll inte ändrats. 2009-års konvention har därefter undertecknats av Sverige och Norge. Expropriationen av betesmarker har därmed överhuvudtaget inte anpassats efter Samebyns

behov och inga av de synpunkter som Samebyn har fört fram till den svenska förhandlingsdelegationen har fått gehör.

Med hänsyn till att de aktuella betesområdena redan var bestämda när Handölsdalens sameby för första gången gavs möjlighet att yttra sig om saken, har förfarandet snarare haft karaktären av ett ensidigt informationsmöte än en process där förhandlingsdelegationen aktivt sökt erhålla ett fullgott underlag för att ta ställning till de viktigaste parternas behov.

Det förfarande som föregått framtagandet av Områdesprotokollet är helt oacceptabelt för Handölsdalens sameby och dess resultat kan inte under några omständigheter läggas till grund för lagstiftning. Detta särskilt med beaktande av det starka skydd som samerna har i egenskap av urfolk.

8 BRISTEN PÅ ETT ALLMÄNT INTRESSE OCH KONSEKVENSANALYS

I Ds 2016:27 sägs det att 2009-års konventions syfte är att renbetet ska utnyttjas på ett sätt som ger ett långsiktigt underlag för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig renskötsel i både Sverige och Norge. Detta är vad utredaren anser vara det allmänna intresse som krävs för att en expropriation överhuvudtaget ska få äga rum. Handölsdalens sameby anser inte att det uppgivna syftet utgör ett allmänt intresse.

Inför ratificeringen av 2009-års konvention har det inte skett någon analys av de konsekvenser som kommer att drabba berörda svenska samebyar. Ingen hänsyn har tagits till att det är för samebyarna mycket viktiga områden som exproprieras. Att påstå att en långsiktig hållbar rennäring skulle utgöra ett allmänt intresse utan att bedöma vilka effekter 2009-års konvention kommer få för enskilda samebyar är högst anmärkningsvärt menar Samebyn. Utan en fullödlig bedömning i varje enskilt fall är det inte möjligt att hävda att syftet med 2009-års konvention kommer uppnås eller att det är sannolikt att syftet kommer uppnås. Samebyn anser att i vart fall följande krav kan ställas på en konsekvensanalys vid så ingripande inskränkningar som 2009-års konvention skulle innebära.

Med hänsyn till att samerna är ett urfolk och att renskötelsen utgör en kulturbärare är det av särskild vikt att konsekvensanalyser görs för varje ingrepp i Handölsdalens sameby sedvanemarken. Det är inte endast förlusten av en procentuell markyta som ska värderas utan även tillgång till bete och skydd för renarna. Därutöver krävs att en helhetsbedömning görs av hur det "kvarvarande" markområdet kommer/kan nyttjas för renskötelsen samt vilka ökade kostnader och resurser i övrigt detta kommer att innebära. Frågan om hur angränsande samebyar kommer att påverkas måste behandlas. Det krävs vidare att en analys tar hänsyn till Samebyns befintliga anläggningar som inte längre kan användas, förändring av andra rättigheter till jakt och fiske, ekonomiska konsekvenser av olika slag, befintliga och planerade exploateringar (exempelvis gruvor och vindkraft) och nyttjande av området för turism etc.

Det är endast den berörda samebyn som kan ange sina förutsättningar att bedriva en långsiktigt bärkraftig renskötelse. Dessa förutsättningar är ytterst svårbedömda för utomstående innan samebyn har uttalat sig om saken. Det bedömningsunderlag som ska ligga till grund för en expropriation av betesmarker måste således komma från de berörda samebyarna för att resultatet ska bli tillfredställande. Den svenska förhandlingsdelegationen borde därför ha gjort de berörda samebyarna delaktiga i arbetet med framtagandet av Områdesprotokollet. Så har dock inte skett, vilket har utvecklats ovan.

I Ds 2016:27 hänvisas i sammanhanget till den utredning som genomfördes av Renbeteskommissionen, men den hänvisningen anser Handölsdalens sameby inte uppfyller kravet på en konsekvensanalys. En brist är att de utredningar som gjordes då är ca 20 år gamla. Mycket har hänt inom samebyarna under de senaste 20 åren, inte minst vad avser olika former av exploateringar. Ett ökat rovdjurstryck samt förändrat klimat har också haft stor påverkan på renskötelsen under denna period. Bristen på konsekvensanalyser medför att det är omöjligt att undersöka om det finns mindre ingripande åtgärder som bör väljas istället för en expropriation för att uppnå syftet i 2009-års konvention.

Handölsdalens sameby är av uppfattningen att det inte finns några driftmässiga skäl för att renskötelsen i de för Samebyn aktuella konventionsområdena ska kunna rationaliseras till det

bättre. Samebyn har istället känslan av att lagstiftaren försöker konstruera ett behov av utökade marker för renbetesdistrikten för att i efterhand kompensera renbetesdistrikten för de eftergifter som gjorts vid Sveriges tidigare förhandlingar med Norge.

9 PROPORTIONALITETSPRINCIPEN

Även om det skulle anses finnas ett allmänt intresse riktar Handölsdalens sameby kritik mot den proportionalitetsbedömning som görs i utredningen. Av Ds 2016:27 framgår följande gällande bedömningen av om expropriation av sedvanemarken anses uppfylla kravet på proportionalitet (s. 62):

”Det kan visserligen sägas att ett mera långtgående ingrepp i renskötelsen kan medföra också vissa olägenheter av annat än ekonomiskt slag, såsom skadeverkningar på samekulturen och förändringar i livsförhållandena i vart fall i den enskilda samebyn. De begränsningar i renskötelsen som det här är fråga om kan dock inte väntas få så omfattande och varaktiga konsekvenser i detta hänseende. Som nyss framhölls får konventionens ordning antas medföra betydande fördelar för renskötelsen i stort. Övervägande skäl synes tala för att anse kravet på proportionalitet uppfyllt”.

Handölsdalens sameby har ovan redogjort för de effekter som Områdesprotokollet skulle medföra för Samebyns renskötelse. Effekterna av Områdesprotokollet skiljer sig självfallet mellan samebyar och renbetesdistrikt. Men att uttala slutsatsen – ”att de begränsningar i renskötelsen som det här är fråga om kan dock inte väntas få så omfattande och varaktiga konsekvenser i detta hänseende” – är högst anmärkningsvärt. Samebyn ställer sig frågande till vad denna slutsats bygger på. Samebyn är av den bestämda uppfattningen att en sådan slutsats överhuvudtaget inte kan dras då konsekvensanalyser/bedömningar i de enskilda fallen inte har föregått ratificeringen av 2009-års konvention. De bristfälliga och nu ålderstigna utredningar som gjordes inför Renbeteskommissionen kan inte heller läggas till grund för ett sådant uttalande. När det gäller de krav som kan ställas på konsekvensanalysen hänvisas till vad som anförts ovan.

Den beskrivning av konsekvenserna för Samebyn som lämnas ovan visar också tydligt att intrånget som expropriationen innebär i renskötselrätten inte är proportionerlig.

10 OKLARHETER KRING PÅVERKAN PÅ SEDVANERÄTTEN

Handölsdalens sameby hyser en allvarlig oro över att 2009-års konvention inte på erforderligt sätt tar hänsyn till befintliga sedvanemarkar och att utredningen inte mer uttömmande redogör för vad som riskerar att hända med sedvanerätten i ett längre perspektiv.

Konventionslagen kommer gälla under 30 år med möjlighet till förlängning i 10 års-perioder. I utredningen påtalas att sedvanerätten för svensk sameby "*torde vara intakt*" (s. 40) trots att området sedermera kommer nyttjas av norska renbetesdistrikt. På marker där en sameby ännu inte har etablerat en sedvanerätt är rättsläget än mer oklart. Även i dessa fall uttalas att ett norskt renbetesdistrikt "*bör*" kunna upparbeta sedvanerätt för den svenska samebyn. En fråga man kan ställa sig är vad som händer om till exempel konventionstiden förlängs och renbetesdistriktet sedan hävdar sedvanerätt till samma område som den svenska samebyn. Denna fråga har inte utretts. Det framgår vidare att äldre sedvanerättsdomar inte kommer ges företräde framför 2009- års konvention, däremot kommer nya domar att ges ett sådant företräde. Samebyn anser att det är ett märkligt ställningstagande. Tillämpningen av sedvanerättsdomar blir därmed avhängigt när Konventionslagen antas av regeringen. Samebyn anser att det är ytterst allvarligt att lämna sedvanerättens bestående outredd.

11 ERSÄTTNINGSREGLERNA

I Ds 2016:27 föreslås att reglerna för ersättning till samebyarna vid expropriation av mark ska bygga på allmänna expropriationsprinciper. Det finns ett antal problem som måste lyftas fram, vilka inte belyses i Utredningen. *För det första* har Handölsdalens sameby egna erfarenheter från rättsliga processer där ersättning för uppkommen skada (både markförlust och annan skada) har förts. I de fall skadestånd riktats mot privata eller statliga bolag har inställningen

varit att endast begränsad skada uppkommit. Mycket höga krav ställs på bevisningen. För det andra är det generellt sätt svårt för samebyarna att styrka skadans omfattning och kausalitet mellan skadan och den skadegörande handlingen. När det gäller renbetesrätten är det problematiskt att den inte går att överlåtas eller upplåtas vidare. Det innebär att det är mycket svårt att värdera marken med utgångspunkt i de regler som vanligtvis används vid expropriation. Handölsdalens sameby anser att frågorna om ersättning borde ha utretts mer ingående och att hänsyn skulle tagits till de nu angivna omständigheterna.

12 ALLMÄNNA REFLEKTIONER; DISKRIMINERING M.M.

Vid beslut om ingripande åtgärder är det särskilt viktigt att se de beslutade åtgärderna i ett större perspektiv, att ha kunskap om vilken historia som har föregått den Utredning som nu läggs fram. Samerna är Sveriges urfolk och deras språk och kultur är mycket gammal. Arkeologiska lämningar visar att renskötelsen bedrevs redan på 1000-talet på marker som idag är Norrland. De svenska samerna bedrev alltså sin näring långt innan riksgränser, konventioner och statliga lagar.

1800- och 1900-talens konventioner mellan Sverige och Norge om gränsöverskridande renbete har alla präglats av ett tankesätt att samerna inte är kapabla att förvalta sina egna betesmarker. Det har dock snart förflutit 40 år sedan 1972-års konvention ingicks. Under denna tid har utvecklingen av och respekten för mänskliga rättigheter ökat. I Sverige har synen på renskötselrätten som rättighetsform sakta förändrats. Högsta domstolen har i Skattefällsmålet (NJA 1981 s. 1) konstaterat att renskötselrätten är en civil rättighet, att jämföra med äganderätten. Renskötselrätten är därmed att jämställa med annan nyttjanderätt till fast egendom, med den skillnaden att renskötselrätten i likhet med äganderätten gäller på obegränsad tid. Sverige har vidare undertecknat Urfolksdeklarationen, och därmed deklarerat sin vilja att tillerkänna samer, i egenskap av urfolk, samma rättsliga möjligheter som andra rättssubjekt, utan att begränsa deras kultur och traditionella näringsform.

Utifrån ovanstående utveckling är det, både på ett juridiskt och på ett jämställdhetsplan, helt oacceptabelt för en modern stat som Sverige att med främmande stat ingå en konvention som

påverkar svenska rättssubjekts rättigheter negativt, utan att hantera inskränkningen i enlighet med nationella lagar och internationella förpliktelser.

Man kan i detta sammanhang fråga sig om en motsvarande konvention hade kunnat ingås avseende svenska jordbrukares åkermark. Handölsdalens sameby är av uppfattningen att så aldrig hade kunnat ske. Nästföljande fråga blir då varför det särskiljs mellan olika svenska rättssubjekt. En inskränkning av nyttjanderätt till fast egendom måste följa de krav som återfinns i RF och Europakonventionen, oavsett vilken etnisk identitet rättighetsinnehavarna har.

Handölsdalens sameby kan inte se det på något annat sätt än att regeringen genom 2009-års konvention har gett vika för den norska statens krav på renbete och exproprierat stora delar av svenska samebyars renbetesmarker. De berörda samebyarna får själva försöka lösa bristen på renbete. Ett sådant förfaringsätt är högst diskriminerande och riskerar ytterst att långsamt förstöra samernas kulturbärande näring.

Göteborg den 6 februari 2017

Camilla Wikland
Advokat

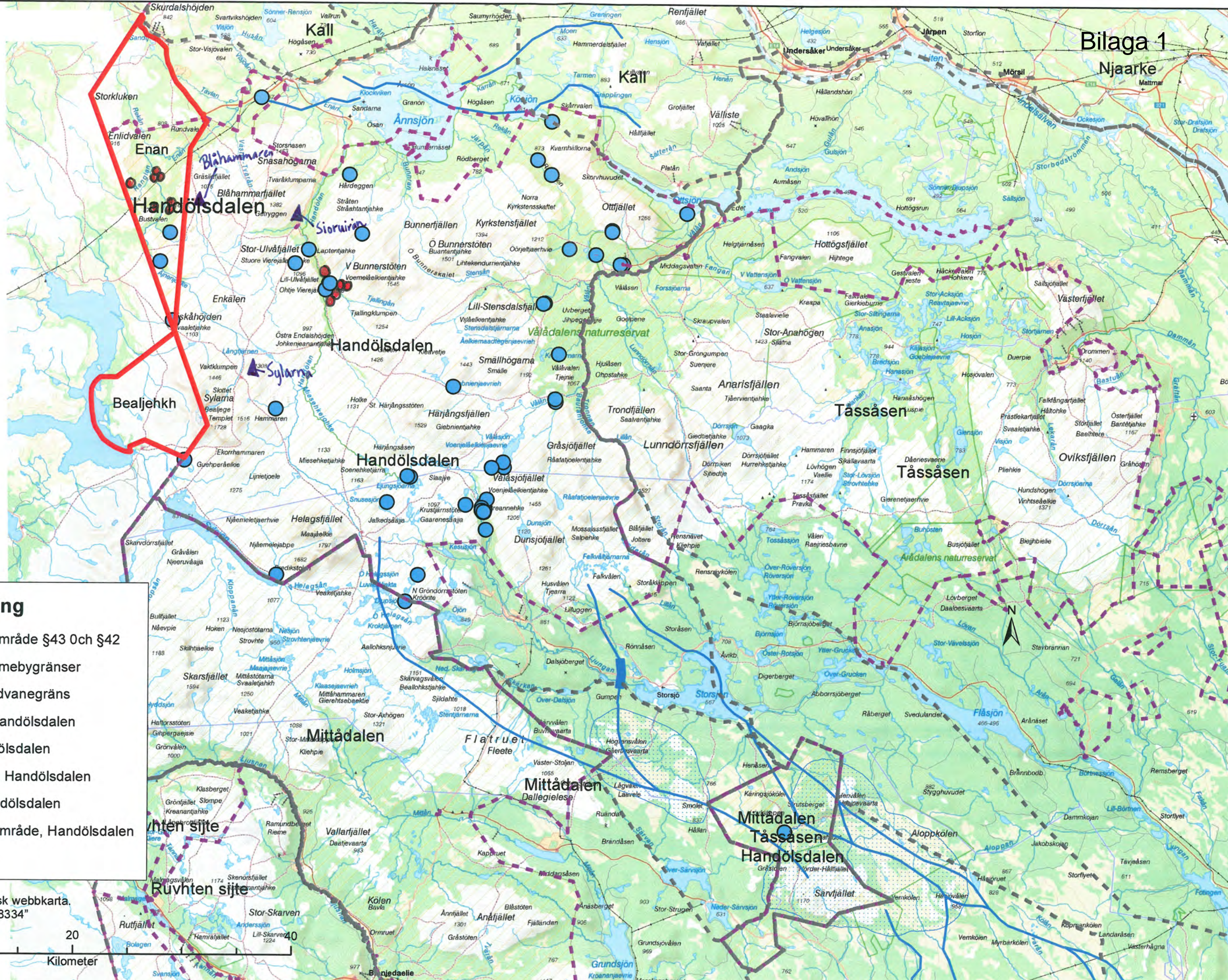
Mimmi Norling
Jurist

Emma J Sjöman
Jurist

Bilagor

Bilaga 1	Karta över Handölsdalen sameby
Bilaga 2	Karta över Enan
Bilaga 3	Fotografier Enan
Bilaga 4	Fotografier stugor
Bilaga 5	Karta över Bealjehkh
Bilaga 6	Fotografier över Bealjehkh

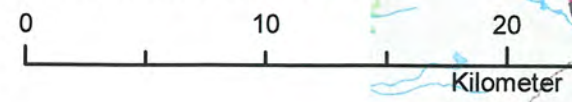

▲ fjällstationer
● stugor

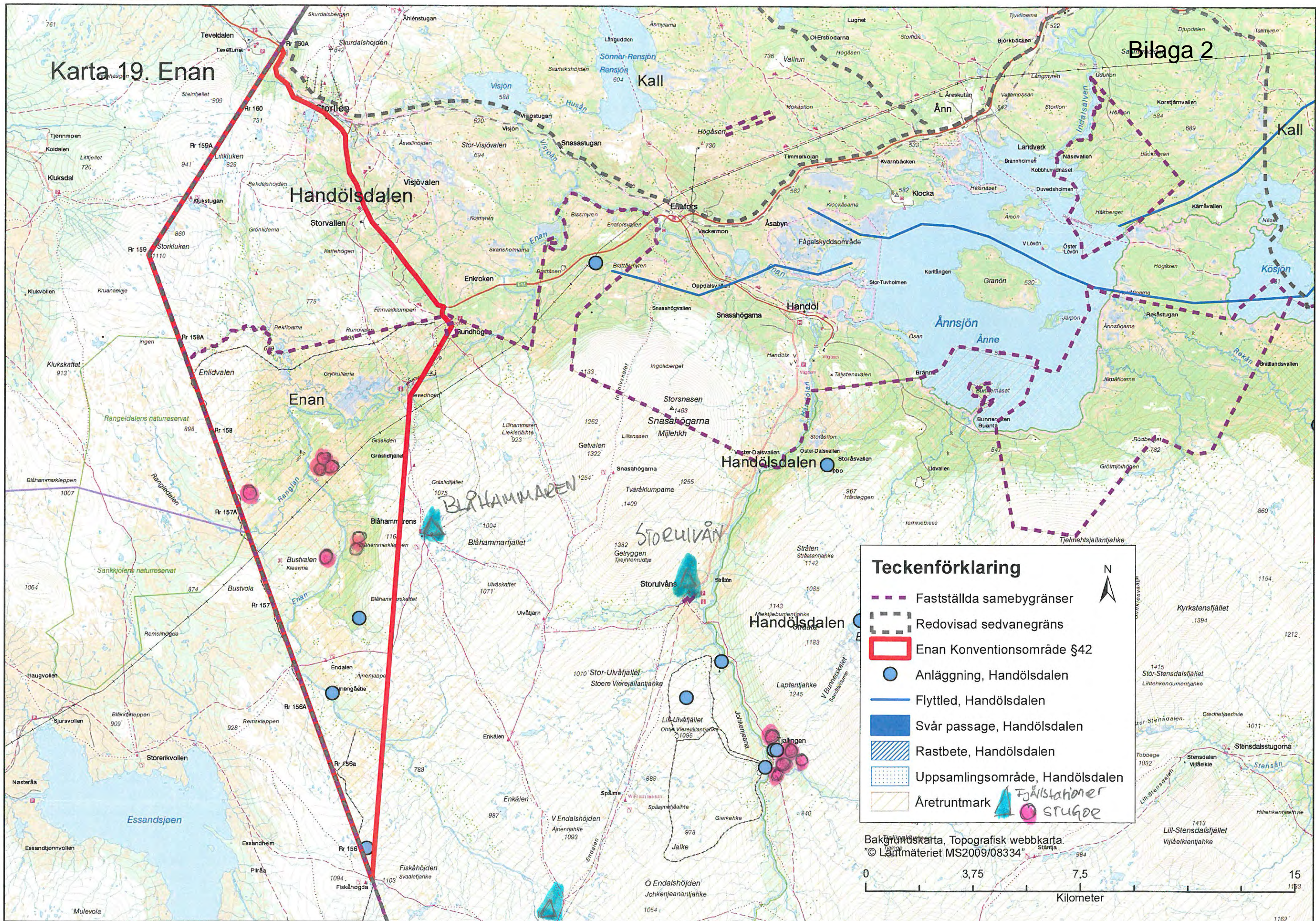
Teckenförklaring

- konventionsområde §43 Och §42
- Fastställda samebygränser
- Redovisad sedvanegräns
- Anläggning, Handölsdalen
- Flyttled, Handölsdalen
- Svår passage, Handölsdalen
- Rastbete, Handölsdalen
- Uppsamlingsområde, Handölsdalen
- Åretruntmark

Bakgrundskarta, Topografisk webbkarta.
© Lantmäteriet MS2009/08334

Karta 19. Enan

Teckenförklaring

- Fastställda samebygränser
- Redovisad sedvanegräns
- Enan Konventionsområde §42
- Anläggning, Handölsdalen
- Flyttled, Handölsdalen
- Svår passage, Handölsdalen
- Rastbete, Handölsdalen
- Uppsamlingsområde, Handölsdalen
- Åretruntmark

▲ Fjällstationer
● Stugor

Bakgrundskarta, Topografisk webb-karta.
 © Lantmäteriet MS2009/08334

0 3,75 7,5 15
 Kilometer

SYLARNA

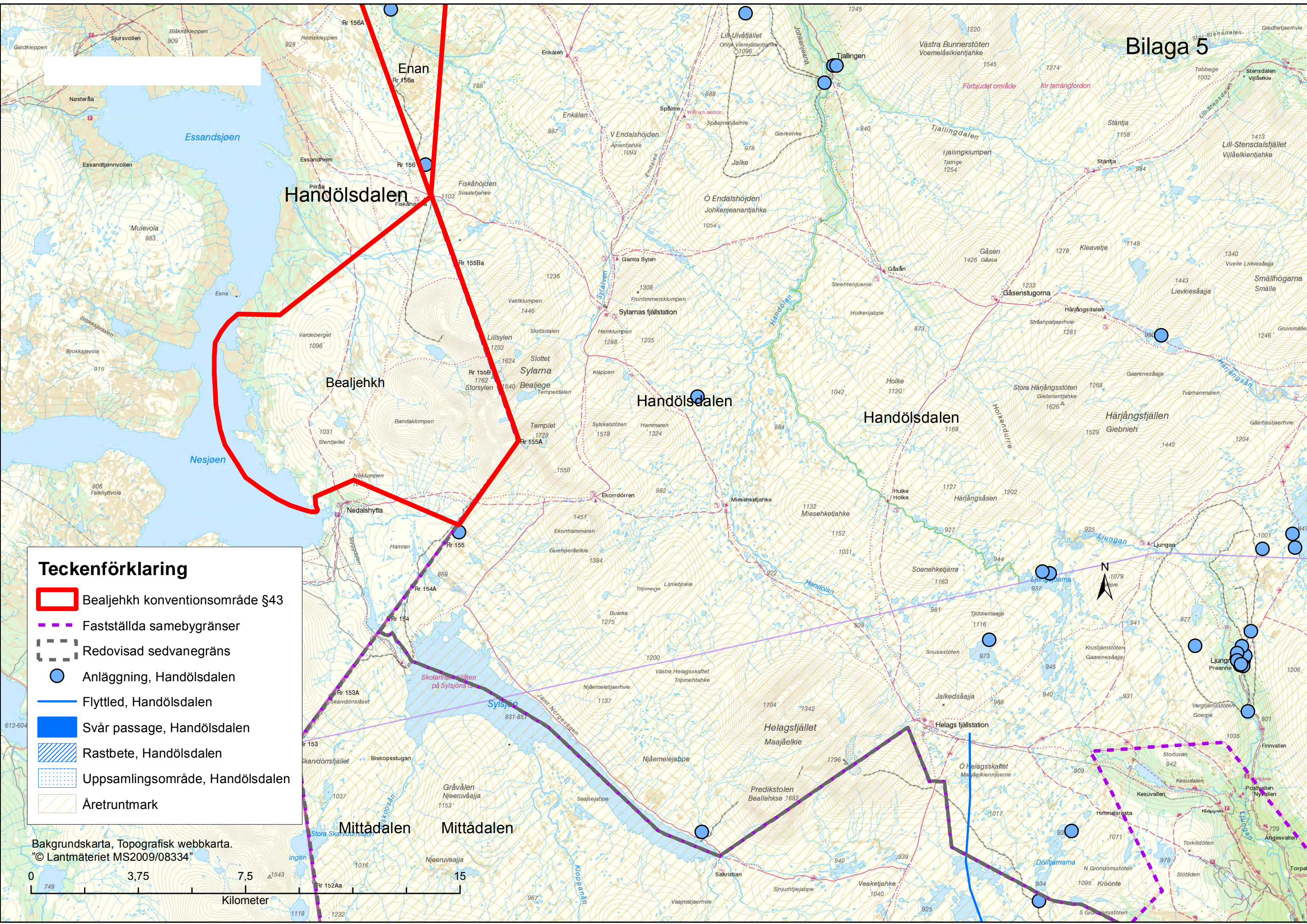

Teckenförklaring

- Bealjekkh konventionsområde §43
- Fastställda samebygränser
- Redovisad sedvanegräns
- Anläggning, Handölsdalen
- Flyttled, Handölsdalen
- Svår passage, Handölsdalen
- Rastbete, Handölsdalen
- Uppsamlingsområde, Handölsdalen
- Åretruntmark

Bakgrundskarta, Topografisk webbkarta.
© Lantmäteriet MS2009/08334

FULLMAKT

för var och en av advokaterna Camilla Wiklund och Karl Larsson och biträdande juristerna Mimmi Nordling och Emma J Sjöman hos Front Advokater AB eller den som någon av dem i sitt ställe förordnar

att vid **Näringsdepartementet** och andra myndigheter föra Handölsdalens samebys talan;

att uppbära, mottaga och kvittera alla Handölsdalens samebys i saken tillkommande handlingar; samt

att i alla övriga avseenden företräda Handölsdalens samebys intressen,

avseende remissvar över **Ds 2016:27 – Frågor kring 2009 års renskötselkonvention**

Sveg

2017-01-17

Ort och datum

För Handölsdalens sameby

Jonas Kråik

Jonas Kråik, vice ordförande

Anmälan inkom: 2016-06-21

Dnr: 6.4.2-2014-109

Datum för bevisets utfärdande: 2016-06-21

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

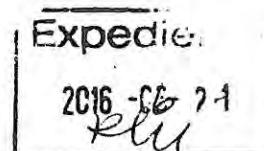
REGISTRERINGSBEVIS

Samebys styrelse

Samebyns namn:	Handölsdalen
Organisationsnummer:	8920005504
Postadress:	c/o Richard Åström Glissjöberg 525 842 94 SVEG
Telefon:	070-51548 80, e-mail: richard.astrom@biegga.com
Ordförande:	Richard Åström
Vice ordförande	Jonas Kråik
Ledamot:	Niklas Blindh
Ledamot:	Arne Omma
Ledamot:	Reidar Nordfjell
Suppleanter	Carina Liljedahl och Tanja Nordfjell
Sekreterare:	Ajlin Jonassen Kråik, utom styrelsen
Kassör:	Annikka Lindholm Blind, utom styrelsen
Firmatecknare 1:	Richard Åström teckningsrätt för samebyn
Firmatecknare 2:	Annikka Lindholm Blind dispositions och uttagsrätt för samebyns bank och plusgirokonto och skattekonto

Att uppgifterna stämmer med inkommen anmälan intygas

Kristina Hotti, administrativ handläggare

Adress
Sámediggi
Box 90
981 22 KIRUNA

Telefon
0980-780 30
Fax
0980-780 31

Org.nr.
20 21 00-4573
Webbplats
www.sametinget.se